

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek

"Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék..."

(Vörösmarty Mihály)

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása havonta megjelenő kiadványa

IV. évfolyam 36. szám

2000 február

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulásának tagszervezetei: a II. kerületi, VI. kerületi, IX. kerületi és XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzatok, valamint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén délután 17 órakor - hívottan és hívatlanul mindenkit szeretettel vár klubdélutánjaira a Budapest V. Semmelweis utca 1-3. 1. Emeleti zeneterembe.

Február

Könyörgés az örmény liturgiából

Amikor Jézust bemutatták a jeruzsálemi templomban, ott volt két próféta-lelkületű igaz: Simeon és Anna. Felfoghatjuk úgy is, hogy ők képviseltek ott minket, férfiakat és nőket. Isten előtt szükségünk van ma is prófétai lelkületű képviselőkre, ilyeneknek kell lenniük főpapjainknak is. Idézzük fel a könyörgést:

"Könyörögjünk az Úrhoz az összes szent és igazhitű püspökért! - Uram, irgalmazz!"

Tágíthatnánk a kört, mert jó vezetőkre, akik ügyünket képviselik, nagyon, de nagyon nagy szükségünk van. Kérünk kell ezt Istentől, aki megígérte, hogy imáinkat meghallgatja.

Dr. Sasvári László

.....

Nem szoktunk szakfolyóiratokból idézni. Hadd tegyünk ezúttal kivételt. A lengyelországi „Dialog” c. folyóirat tavaly novemberi számában a jelenleg Amerikában élő, jereváni születésű Rafael Akopdzsanjan „Éjjeli madár nappal” (Nocsnaja ptyica v dnyevnoje vewmija) című színművét közölte. A lap ebből az alkalomból egy nem-örmény szemével is megmutatja a mai örményeket. Az írás önmagáért beszél. És értük: persze, ha nem kérdezzük, hogy kiért szól a harang. Kérjük olvasóinkat, fogadják érdeklődéssel a különös írást.

Shakespeare örmény volt

Néhány éve az örményországi Osakan falu közelében egy tajtékkő-dombra másztam fel, hogy benézzek a magányosan álló kápolnába. Néhány perc múlva a túloldáról egy örmény pásztor érkezett. Hatvan éves lehetett, ráncos, borotvátlan, házivarrású kecskeszőr öltözetet viselt. Az állatokat odalent hagyta, mégis kecskeszag terjengett körülötte. Olyan volt, mint a tankönyvek szerinti, civilizációtól érintetlenül maradó ember példája.

Elkezdünk Istenről beszélgetni. Meglepetésemre kijelentette, hogy nem hisz a síron túli létezésben.

Váratlanul, folyékony oroszszággal idézni kezdett:

"Sándor meghalt; Sándort eltemették; porrá vált; a por föld; földből sárt csinálnak: és így azzal a sárral, mely öbelőle lett, miért ne dughatnák be a söröshordót?"

Fejedelmi Caesar, ha föld röge lett,

Lyukat töm, hogy kizárja a szelet;

Ó, hogy ki a világ félelme volt,

E sár, most egy repedt falon a folt!"

(Hamlet - Arany János

fordítása)

Döbenten hallgattam. Nem azért, mert érvei súlyával elnémított, hanem azért, mert a barbár kinézetű férfiről nem tételeztem fel, hogy ennyire jól ismeri Shakespeare-t. Csak idővel tudtam meg, milyen nagy a szerepe Örményországban a színháznak.

A kilencvenes évek elején, a karabahi háború és a muzulmán szomszédok által Örményországot sújtó nagy blokáde idején szörnyű gazdasági válság dühöngött. Így a kulturális élet is süllyedt. Könyveket nem adtak ki (hacsak nem az örmények Karabahhoz való jogát igazolták, vagy a török és azeri bűncselekményeket taglalták), nem jelentek meg kulturális folyóiratok, áram hiányában az emberek nem néztek televíziót, és nem hallgattak rádiót - az általános döglődés közepette csak a színház mutatott elképesztő életerőt. Számítások szerint akkoriban Örményországban körülbelül kétszáz amatőr együttes működött, amelyek néha csak azért alakultak meg, hogy egyetlen előadást létrehozzanak.

Érdekes, hogy az örmény repertoárban mindig uralkodó szerepet játszott Shakespeare. Ismertek azoknak az utazóknak leírásai, akik a 19-ik században látogattak Örményországba, és leírták az ottani színházi jelenséget. A korabeli falusi lakók nemcsak, hogy ismerték az angol drámaköltő műveit, de tökéletesen meg voltak győződve arról, hogy Shakespeare örmény volt. A stradfordi alkotó örményországi népszerűségéről meggyőződhettem, miután igen sok Hamlet, Lear, vagy Ophélie nevű személlyel találkoztam.

Az örmény színház története a messzi múltba nyúlik, számos látványos esemény tartozik hozzá, például az orosz drámaíró, Alekszandr Gribojedov *Az ész bajjal jár* című darabjának bemutatója a jereváni perzsa kán palotájában folyt le. Gribojedov, aki a Perzsiával folytatott béketárgyalások orosz küldöttségének vezetője volt, számos örmény repatriálását segítette elő. 1829-ben szaggatta szét a feldühödött, teheráni tömeg.

Örményország történetének leghíresebb színházi előadása azonban jóval korább esett meg, Kr.e. 53-ban. III. Ártavazd örmény király ugyanis a Római Birodalom ellen harcoló pártus Orodész oldalán tette le a garast.

Ellene indult hát a nagy római vezér, Marcus Crassus, aki Julius Caesarral és Pompeiusszal együtt a Rómát irányító, első triumvirátust hozta létre. A híres hadvezér azonban vereséget szenvedett. Az eseményt Plutarchos így írja le:

Orodész már békét kötött Artavazddal és belement, hogy fia, Pakorosz feleségül vegye Ártavazd lányát. Kölcsönösen lakomákkal tisztelték meg egymást, melyek során bőségesen folyt a bor. A lakomák alatt gyakran görög előadásokat tartottak. Orodész számára ugyanis nem volt idegen sem a görög nyelv, sem az irodalom. Ártavazd tragédiákat, beszédeket és történelmi műveket is írt, melyeknek egy része máig fennmaradt. Amikor a királyi udvarba elhozták a megölt Crassus fejét, az asztalokat már rendbe tették a lakoma után, és Jazon tragikus színész Eurüpidész Bacchánsnőinek azt a részletét szavalta, amely Agauéről szól.

Míg őt megtapsolták, a terembe lépett Szillakesz vezér, arcra borult a király előtt, majd Crassus fejét a terem közepére dobta. A pártusok tapsolni kezdtek és örömteli kiáltásokat hallattak, a szolgák pedig a király parancsára pihenni hívták Szillakeszt. Jazon levette jelmezét, majd Crassus fejét megragadván bacchuszi eksztázisba esett, és ünnepélyesen szavalta a következő verset: "Nemrég elejtett szarvas trófeájával, sikeres vadászat jelével térünk vissza a hegyekből!"

A két történet, melyeket kétezer év választ el - Crassus feje Jazon színész kezében és Yorick koponyája Hamlet kezében - az örmények kulturális hatalmáról szól, amely saját történelmük mélyébe vezet (messze, az államiság kezdeteinek szerveződéséig az örmény földeken, mely a Kr. e. 17-ik századra nyúlik vissza), és népük mélyébe (azokig a rétegekig, amelyek látszatra kulturálisan a leghátramaradottabbak, hisz nehéz a társadalmi hierarchiában a kecskebőrbe öltözött pásztnál alacsonyabb rendűt elképzelni). Nehéz megérteni az örményt, ha nem ismerjük nyelvét.

A legkiválóbb ókori örmény történész, az 5-ik évszázadbéli khoreni Mózes az örménységet a Paradicsomból eredezteti. Véleménye szerint a bibliai Éden, melyről a Teremtés Könyvében azt olvassuk, hogy négy folyó között terült el, a Tigris, Eufrátesz, Ajaksz és Kura közötti területet jelenti. S ha a khoreni Mózesnek igaza van, akkor Örményország a Paradicsom.

Kevesebb vitát ébreszt egy másik, bibliai hely, mégpedig az Ararát, amelyen Noé kötött ki a vízözön után. Az örmények szent hegye máig központi elem a nemzeti - egyébként a világon az egyetlen állami - címerben, amely más állam területén álló objektumot ábrázol (az Ararát ugyanis ma török területen áll). Az első, amit Noé tett, miután kiszállt a bárkából, a Biblia szerint a szőlőültetés volt. Még a 19-ik században is turisztikai érdekességként mutogatták az Ararát oldalában álló szőlőskertet, melyet úgymond Noé telepített. 1841-ben azonban hatalmas földrengés pusztította el. Az örménység legnagyobb szentélyében, Ecsmiadzinban azonban máig látható az ereklyetartó, amely - mint őrzői állítják - Noé bárkájának darabjait rejt. Ezeket a szent hegy oldalából a 4-ik században a szentéletű Akop szerzetes hozta le. A legrégebbi információk szerint nekivágott "az elveszett bárka keresésének", útközben elfáradt, álmában angyal jelent meg, és utasította, hogy pontosan azon a helyen kezdjen ásni. Akop megtette és egy darab elkövesedett fát talált, amelyet sürgősen Ecsmiadzinba vitt.

Az ecsmiadzini székesegyház nemcsak a legrégebbi keresztény szentély Örményországban, de a világon az egyik legrégebbi. Alapkövét 301-ben helyezték el. Épp ebben az évben Örményország a világon elsőként vette fel nemzeti vallásul a kereszténységet. Az eseményben a legnagyobb szerepet asszonyok játszották - Khoszrovituht, Ripszime és Gajane (ez utóbbi tiszteletére írta 1700 évvel később Gajane című balettjét a híres Kardtáncjelenettel Aram Hacsaturján) -, melyek következtében III. Tiridatesz király megtért. Az uralkodót szent Gergely keresztelte meg, akit Világosítónak neveznek. Misztikus látomásban az égből alászálló tűzoszlop jelent meg neki, amelyből szentély állt össze. Az adott helyen templomot építtetett, amely az örménység számára az, mint a katolikusok számára a római Szent Péter bazilika. Örmény földön a kereszténység története azonban jóval előbb kezdődött.

Apostoli utak, és Krisztus két tanítványának - szent Bertalan és Júdás Tádé - vértanúhalálának földje ez. Létezik egy legenda (egyebek között a caesareai Eusebius Egyháztörténetében is említi) arról, hogy Jézus levelet küldött Örményországba az edesszai királynak, Abgarnak. A levelet azonban az Egyház a 4-ik században apokrifnak ítélte.

Örményország volt az első a világon, amely a kereszténység védelmében vallásháborút vívott. 451-ben a perzsák rájuk akarták kényszeríteni a zoroasztrizmust. Ezek tiltakoztak és

Avarajr síkságán hatalmas csatát vívtak. Az örmény könnyűlovasság nem tudta feltartóztatni a perzsa harci elefántokat, mégis olyan veszteséget okozott a támadónak, hogy az végül visszalépett az erőszakos térítéstől.

Örményországban fordították először nemzeti nyelvre a Bibliát. Ezt a 4-ik és 5-ik század fordulóján működő Meszrop Mastoc vitte végbe. Alkalomadtán megalkotta a máig használatos örmény ábécét. A kéziratos kultúra igen erőteljesen fejlődött a koraközépkorban s ezért sok nagy mester műve fennmaradt csak azért, mert lefordították őket örményre. Köztük például a sztoikus Zénon, Dioszkurosz, alexandriai Philon, caesareai Eusebius és Avicenna (Ibn Rosd) művei. Az örménység máig egyik legfontosabb kulturális központja a Matenadaran Kézirat Intézet, ahol körülbelül kétszázezer írás található.

Nemzeti és vallási identitás annyira azonosult Örményországban, hogy az Örmény Apostoli Egyház híve nem-örmény nem is lehet. A vérvonal elvének való hódolás inkább a judaizmus kizárólagosságát juttatja eszünkbe, semmint a kereszténység univerzalitását. A zsinagógához még egy vallási elem közelíti az örményt: ez az egyetlen a keresztény felekezetek közül, amely állatáldozatot mutat be.

A történészek egyetértenek abban, hogy az örménység kizárólag a kereszténységnek köszönhetően tudott nemzetként fennmaradni az iszlám tengerben. Történelme során az örménység nagyjából máshitűek - perzsák, szeldzsukok, egyiptomi mamelukok, arabok és oszmánok - uralma alatt élt, akik vagy a zoroasztrizmust, vagy a mohamedanizmust igyekeztek rájuk erőltetni. Az örmények történelmén ámuló lord Byron írta, hogy "nehezen találunk a krónikákban bármely nép történelmében annyi szenvedést és vereséget, mint az örményekében - e nép tevékenysége kizárólagosan békés jellegű, sikertelenségei pedig az elnyomók és hódítók akaratából estek meg." A vallási monarcháknál azonban rosszabbnak bizonyultak a világi technokraták: a "felvilágosult" ifjútörök mozgalom a szultáni trón megdöntése után megszervezte az örmény népirtást 1915-ben. Az áldozatok száma (különböző források szerint) 600 ezer és egymillió közötti. A legnehezebb időkben a nemzeti hagyományok letéteményese és őre az Egyház volt, főként pedig lelki vezetőjük, aki a minden örmények katolikosza címet viseli.

A folyamatos fenyegetettségben, pogromok közötti élet következtében nőtt a végső kérdések iránti fogékonyság. Nem csoda hát, hogy az örmények nemzeti könyve nem idilli elbeszélés (Pan Tadeus) - mint Lengyelországban - vagy kalandregény (Sienkiewicz), hanem keresztény-misztikus mű, amely az elmúlást, a halált, az emberi élet értelmét kutatja: Nareki Gergely tizedik századi költőtől a Gyászénekek könyve.

A folyamatos fenyegetettség volt az állandó emigráció oka is, amelynek következtében a zsidók mellett az örmények szolgálták rá leginkább a "szétszórt nép" elnevezésre. Az örmény diaszpóra erős központjai már a középkorban létrejöttek, sok más között Amsterdamban, Párizsban, Bécsben, Velencében, a Lengyel Nemesi Köztársaság területén Lembergben és Kamieniec Podolskiban.

Számos kapcsolat révén értettem meg, hogy a külső fenyegetettség miatt érzett bizonytalanság máig bennük él. 1988 óta tart a Hegyi Karabah miatti konfliktus Azerbajdzsánnal.

Két héten át laktam az örményországi Astarak melletti menekülttáborban olyan örmények között, akik épphogy élve elmenekültek a szumgaiti és bakui pogromok elől. A helyi

vezetőktől irányított tömeg a rendőrség és katonaság teljes részvétlensége mellett gyilkolt minden örményt, aki útjába került, gyakran válogatott kínzásoknak vetve alá őket haláluk előtt (például a nők hüvelyébe vascsövet dugtak és azon át égő cigarettacsikkeket dobtak be). A táborban laktak olyanok is, akik az 1988-as, rémületes földrengés idején veszítették el otthonukat. Ekkoriban alkalmazták Örményország szomszédai: Törökország, Azerbajdzsán és Irán a blokádot, miközben a negyedik szomszéd, Grúzia a helybeli polgárháború miatt volt átjárhatatlan. Örményországot tehát elvágták a világtól, az egyetlen odavezető utat a légi járatok képezték. Soha még nem találkoztam emberekkel, akik annyira bizonytalanok lettek volna, hogy mikor jön el a nap, az óra, mint ezek az örmények. Holnap mindaz, ami köröskörül van, eltűnhet - mondták. És fölemlgették, hogy gyerekkorukban ugyanezt hallották nagyszüleiktől, akik átérték 1915-öt.

Mivel pedig a szegény, hárommillió Örményország sem lakást, sem munkát nem találhatott az azerbajdzsáni félmillió és a földrengés sújtotta másik félmillió menekültnek - ismételtén, mint annyiszor már a történelemben, az örmények a vándorutat választották. Jelenleg Lengyelországban körülbelül nyolc-tízezren vannak, többnyire illegálisan. Olyan sokan, hogy a lengyel határőrök visszafordítják az örményeket, nem törődve az érvényes meghívólevelekkel sem. Gyakran a piacokon találkozunk velük, amint a legkülönbébb árukkal kereskednek. Elmegyünk mellettük, többnyire megvetően gondolva: "ruszkek". Nem is tudjuk, hogy milyen hatalmas kulturális hagyomány örökösei, miféle iszonyatos nemzeti tragédia hordozói.

*Grzegorz Górny
(ford: dcs)*

A szamosújvári örmény Nagytemplom

A Szentháromság tiszteletére, a város főterén emelt Nagytemplom - többszöri nekifutásra -1748 és 1839 között, eléggé kalandos körülmények között valósult meg. A hosszúra sikeredett építkezés eredménye a templom külső és belső megjelenése között mutatkozó stílusbeli különbség: az egységes barokk belső ugyanis meglehetősen eklektikusra sikeredett külsővel párosul. A Szilveszter pápa és a Világosító Szent Gergely nagyméretű szobraival ékesített impozáns főhomlokzatból egy nagyobb és két kisebb oldaltorony emelkedik. Ez a szokatlan megoldás az osztrák eredetű kéttornyos, valamint az Erdélyben divatosabb egytornyos templom kombinációjából született.

A templom építése három időszakra osztható. A munkálatok első szakasza 1748 őszén kezdődött. 1759-ben már készen volt a szentély, ahol szeptember 8-án megtartották az első misét. A következő évtizedekről ellentmondásos adatokkal rendelkezünk. 1776-ban Mária Terézia megengedte ugyan, hogy az örmény püspöki háztartás költségének kamatját a templom építésére fordítsák, de nem kizárt, hogy ezt az újabb építkezések helyett, az időközben előállt rongálások kijavítására költötték. Jogos ez utóbbira gondolni, mivel 1780-ban az omlófélben lévő torony miatt a Főkormánysház megtiltotta a híveknek a templom látogatását. Vizsgálat céljából, két pallér kíséretében, még egy Mráz nevű mérnököt is kiküldtek a helyszínre, akik hiába érkeztek, mivel a torony a szemük láttára dőlt össze. Az új torony felépítése a templom második építési szakaszát jelenti. 1792-ig mesterek sora javította a károkat, mivel a "sokfelé ajánlott" *Jung József* pesti építőmester, egyéb elfoglaltságai miatt, a templom rendbehozatalát nem tudta felvállalni. Tetézte a bajt, hogy 1788-ban a tetőzetet villámcsapás érte, s a helyreállítás - bár sok pénzt felemésztett - nem

hozta meg a várt sikert 1792-ig, amikor sikerült Jung Józseffel megkötni a szerződést, a "sok év óta toldott-foldott templom végleges felépítésére". A jó nevű építőmester szamosújvári tevékenysége így a harmadik, befejező szakaszt nyitotta meg a templomépítés történetében. Jung megépítette a tornyot, kijavította a külső rongálódásokat, s az ő nevéhez fűződik a templombelső kialakítása is. Szamosújvári tevékenysége 1798-ban ért véget, de a munkálatok még hosszú éveken át folytak. 1800-ban a tornyot újabb villámcsapás éri, s így a templomot csak 1804. június 17-én tudták felszentelni. Az öröm alig néhány hónapig tartott, mivel a tornyot és a harangokat ismét villámcsapás érte. Ezt annyira elhúzódó tatarozás követte, hogy még 1839-ben is püspöki támogatást kértek hozzá.

Az építkezésen szép számban megfordult mesterek közül a templom szószékét 1798-ban készítő *Hoffmayer Simon* (1740 k. - 1800) kolozsvári szobrász és legjelesebb tanítványa, *Csűrös Antal* (1773-1842) különös figyelmet érdemel. Ez utóbbi készítette a két mellékoltárt (1800), a főhomlokzat szobrait, továbbá a díszes kapu 12 apostol-szobrát, amelyek az 1960-as évekig álltak a templom előtt. A galériáin levő faszobrok is az ő tehetségét dicsérik.

A templom legértékesebb műtárgya a román állam által nemrégiben visszaszolgáltatott festmény, amely a Rubens-iskola - talán személyesen Rubens - páratlanul szép műve.

Miklósi-Sikes Csaba

Híradó

Fájdalmas hír: az EÖGYKE alapító tagja, vitéz **Ákontz Rezső** 78 évesen elhunyt. Február 3-án mutattak be szentmisét lelki üdvéért a Pasaréti templomban, 4-én helyezték örök nyugalomra a kápolnasnyéki temetőben. A család fájdalmában őszintén osztozunk, az elhunyt emlékét megőrizzük.

Köszönetünket fejezzük ki Lukács József nyugdíjas egyesületi tagunknak az erzsébetvárosi templom javára nyújtott 5.000 Ft. adományáért.

Számos olvasónk kifogásolta, hogy januári számunkban aláírás nélkül jelent meg a dr. Issekutz Saroltával készült interjú. Minden kételkedő olvasónktól elnézést kérünk: az interjút a lap szerkesztője, Dávid Csaba (Budapest) készítette.

Szándékos titkolózásról szó sem volt.

Gudenus János József felhívása:

Az örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája című kötet reményeink szerint a 2000-ik, millenniumi évben jelenik meg.

Kérem a tisztelt olvasók segítségét, hogy a családok feldolgozásához leszármazási táblázatokat, gyászjelentéseket, anyakönyvi kivonatokat küldjenek.

A következő családok adatai kerülnek feldolgozásra:

Balta, Bocsánczy, Bogdánffy, Buzát, Capdebo (baraczházi), Csiky (erzsébetvárosi), Csomák, Czárán (seprősi), Dániel báró és nemes (szamosújvárnémeti), Gajzágó (apanagyfalusi), Gáspár, Gorove (gátanyai), Govrik (fegyverneki), Gyertyánffy (bobdai), Hankovics, Hollósi (gertyenyesi), Issekutz (1758), Issekutz (marosvásárhelyi), Issekutz (1760), Jakabffy, Jeremiás, Kabdebo (talpasi), Kápri báró, Karátsonyi gróf és nemes (beodrai), Kiss báró és nemes (eleméri és ittebei), Korbuly (lompéti), Kövér (gyergyószentmiklósi), Kövér (rétháti), Kristóf alias Jakabfy, Lászlóffy, Lázár, Lengyel (ebesfalvi), Lukács báró és nemes (erzsébetvárosi), Markovits (kisterpesti, spizzai gróf), Mártonffy, Novák (szentmiklósi), Pap

báró, Pap-Gergely, Pátrubán, Pattantyús-Ábrahám (danczkai), Pászákász, Petraskó, Placsintár, Rázt, Simay, Szarukán, Szentpétery, Terdik, Török, Verzár (szombatsági), Vikol, Zakariás.

Gudenus János József,
1211 Budapest-Csepel,
Kiss János altb.u.6.,fszt. 1. ajtó

A társult önkormányzatok - a **BÖKÖT**, vagyis a Budapesti Örmény Kisebbségi Örkormányzatok Társulása - nyilvános, plenáris testületi ülését és közmeghallgatását 2000. február 23-án (szerdán) 15 órakor tartja a Budapest, II. kerületi Polgármesteri Hivatal (Mechwart tér 1. sz.) I. emeleti Házasságkötő termében.
Mindenkit szeretettel várunk.

A Fővárosi Örmény Klub szokásos klubestje február 17-én lesz a Magyarok Házában, Budapest, V. kerület, Semmelweis u. 1-3. alatt, a zeneteremben.

A legközelebbi sörparti március első szombatján, azaz 4-én 16.00 órakor lesz, szokás szerint a Csendes étteremben.

Az EÖGYKE székhelyén (Budapest I. Donáti u. 7/a) alatt megvásárolható Avedik Lukács Erzsébetváros monográfiája c. műve (1896, Szamosújvár) fénymásolt kivitelben, 2 ezer Ft-ért. Ugyanitt kapható a Szongott-sorozat (Szamosújvár monográfiája) reprint kivitelű, utolsó kötete: A magyar-örmény metropolisz (1901, Szamosújvár) 1.500 forintos áron.

Miatyánk, aki a cégünkben vagy...

Megkaptam az "ajándékcsomagot", az adóbevallási papírokat. Az APEH körültekintően mellékeli a 64 oldalas Útmutatót, amelynek a 3-ik oldalán közli a törvényileg létező egyházak listáját: nekik adhatom az adóm egy százalékát támogatásul.

Ne lepődj meg jó és türelmes Olvasó, összesen 77 (nem félreírás: hetvenhét) egyházat támogathatsz. Az ökumené felé haladunk? Egyre több az egyház. Éljen a vallásszabadság... (vagy a nevében elkövetett vállalkozási boom).

Szórakoztató lehetne felsorolni bizonyos egyházneveket, de nem tehetem, mert azonnal vallásellenes propagandával, korlátozással, gyűlölettel és ökumené-ellenességgel vádolnának. Egyet viszont főlemlítek: a listán szerepel 63. szám alatt a Magyarországi Örmény Egyház.

Nocsak!

Örmény származású vagyok, szeretném vállalni apám, dédapám és szépapám ebbeli hagyatékát, de...

De mi az a Magyarországi Örmény Egyház, amely most az adóm egy százalékára áhítozik? Római katolikus örményekről már hallottam (magam is ebbe a vallásba születtem bele), örmény szertartású római katolikusokról is, apostoliakról is, hadd ne soroljam...

Magyarországi Örmény Egyház? Netán összeültek a lányok meg a fiúk és kitaláltak valami jópofát?

Igen, lapunkban már volt szó a témáról, érintőlegesen. Lássuk most konkrétan is.

Páter Leszkovszky korábbi cikkünkre reagálva levelet juttatott el hozzánk 1999. július 19-i dátummal, amelyet augusztusi számunkban közöltünk is. Leszkovszky atya arra, az Aján

Gerő által korábban fölített kérdésre válaszol, miszerint;

"Kérem szíves tájékoztatását az ügyben, hogy mit jelent az, hogy "Örmény Egyház"? Az utóbbi időben felbukkant ez a téma! Miben változtatja meg az abbeli hitünket, hogy hűségesek vagyunk őseink hitéhez, vallásához? Engem örmény szertartású római katolikusnak kereszteltek Szamosújváron 1932-ben." (EÖGYKE-füzetek, 1999 május)

A páteri válasz:

"Tehát ez a kifejezés, "örmény egyház", önmagában nem teljes meghatározás. Használható azonban, amikor a tárgyalt kérdés olyan téma körébe vág, amiben nincs eltérés a katolikus és az apostoli egyházak között, mint a történelem első századai..."

Valaki itt tudatosan beszél homályosan, vagy félrevezették...

Mert ezek után (hogy APEH-ívünkben ott virít a hirtelen megalakult egyház) már csak bele kell néznünk a bírósági papírokba, bejegyzésekbe.

7.Pk. 60.889/1998 szám alatt ezt találjuk:

Nyilatkozat

Alulírottak, ehelyütt eredeti aláírásunkkal úgy nyilatkozunk a mai napon, együttesen és egyhangúan, hogy azonos hitelveket követünk és közös vallásunk gyakorlása céljából a mai napon a hatályos magyar jogszabályok szerint megalapítottuk a MAGYARORSZÁGI Örmény Egyházat.

1. Avanesian Alex (Bp. V.ker)
2. Dr. Peltekian Aram Ibrahim (Debrecen)
3. Dr. Peltekian Aramné (Debrecen)
4. Dr. Szarukán István (Debrecen)
5. Dr. Szarukán Istvánné (Debrecen)
6. Dr. Bagi Éva (Debrecen)
7. Bagi Antalné (Debrecen)
8. Dr. Malhazjan Armen (Nyíregyháza)
9. Dr. Gevorgján András (Debrecen)
10. Gevorgján Dávid (Debrecen)
11. Dr. /olvashatatlan/ (Debrecen)
12. Dr. Deczki Gyöngyi (Debrecen)
13. Peltekián Róbert (Debrecen)
14. Badaljan Edvard (Bp. IX.ker)
15. Mészáros Józsefné (Érd)
16. /olvashatatlan/ Lajos (Bp. V. ker)
17. Nazarján Hamlet (Bp. XVIII. ker)
18. Nazarján Júlia (Bp. XVIII. ker)
19. Nazarján Ármén (Bp.XVIII. ker)
20. Diramerian Onnig (Bp.VI. ker)
21. Diramerian Viktor (Bp.VI. ker)
22. Diramerian Artin (Bp.VI. ker)
23. Avanesian Szilvia (Bp.V. ker)
24. Avanesian Szona (Bp.V. ker)
25. Kékessy Istvánné (Bp.V. ker)
26. Karapetian Karine (Bp.V. ker)
27. Avanesian Gurgenné (Bp.V. ker)
28. Dr. Moldován Kristóf (Bp.XI. ker)
29. Papp Gábor (Bp.XIII. ker)
30. Papp Gyula (Bp.XI. ker)

31. Papp Gyuláné (Bp.XI. ker)
32. Moldován Katalin (Bp.I. ker)
33. Diramerian Viktor (Bp.VI. ker)
34. Maracskó Barbara (Bp.I. ker)
35. Moldován Éva (Bp.XII. ker)
36. Szongoth Gábor (Bp.XIV. ker)
(neve illetéktelen felhasználása miatt azóta eljárást kezdeményezett)
37. Raum Frigyes (Bp.II. ker)
38. Raum Frigyesné (Bp.II. ker)
39. Honti Ferencné (Bp.V. ker)
40. Hackel Rezsővé (Bp.II. ker)
41. Hackelné Tóth Katalin (Bp.XII. ker)
42. Osváth Csaba (Székesfehérvár)
43. Sólyomvári Gábor (Székesfehérvár)
44. Sólyomvári Györgyné (Székesfehérvár)
45. Sólyomvári Beatrix (Bp.XX. ker)
46. Dérné Sohonyai Ilona (Székesfehérvár)
47. Sólyomvári György (Székesfehérvár)
48. Verzár Ferenc (Székesfehérvár)
49. Esze Károlyné (Székesfehérvár)
50. ifj. Sólyomvári György (Székesfehérvár)
51. Dér Tibor (Székesfehérvár)
52. Almási Ferencné (Székesfehérvár)
53. Sági Jánosné (Székesfehérvár)
54. Gerván Jánosné (Székesfehérvár)
55. Kozics Lajosné (Székesfehérvár)
56. Kozics Lajos (Székesfehérvár)
57. Pischer Anna (Székesfehérvár)
58. Dr. Szám László (Kistarcsa)
(levele tanúsága szerint kilépett)
59. Dr. Zakariás Richárd (Bp.XI. ker)
60. Szerencsés János (Bp.XIV. ker)
61. Dr. Garaguly István (Bp.I. ker)
62. Dr. Guzsik Tamás (Bp.VII. ker)
63. Szárkiszján Ádámné (Bp.XXI. ker)
64. Szabó Attila (Bp.III. ker)
65. Jagamos Attila (Bp.XII. ker)
66. Jagamos Annamária (Bp.XII. ker)
67. Jagamos Izabella (Bp.XII. ker)
68. Zachariás Klára (Bp.XII. ker)
69. Szárkiszján Ádám (Bp.XXI. ker)
70. */olvashatatlan/* Géza (Szekszárd)
71. Avedikian Viktória (Bp.VI. ker)
72. Fischer Gábor (Bp.VI. ker)
73. Ter-Manueljánc Larisza (Bp.X. ker)
74. Ter-Manueljánc Arcvik (Bp.X. ker)
75. Ter-Manueljánc Zsanna Armen (Bp.X. ker)
76. Ter-Manueljánc Karen (Bp.X. ker)
77. Ter-Manueljánc Nora (Bp.XIV. ker)
78. Kása Istvánné (Bp.XIII. ker)

79. Kása István (Bp.XVIII. ker)
80. Kása Róbert (Bp.XVIII. ker)
81. ifj. Kása István (Bp.XIII. ker)
82. Balabanian Hartioun (Bp.II. ker)
83. Dr. Detre Csaba (Bp.XII. ker)
84. Dr. Detre Csabáné (Bp.XII. ker)
85. Kazarjan Knar (Pázmánd)
86. Váradiné Endrész Marianna (Szigethalom)
87. Váradi Gyula József (Szigethalom)
88. Kazarján Knar (Pázmánd)
89. Simonjan Ripszime (Bp.I. ker)
90. Moszojan Szarkisz (Bp.I. ker)
91. Dávid Csaba (Székesfehérvár)
92. /olvashatatlan/ (Bp.XIV. ker)
93. Rudas Valéria (Bp.XV. ker)
94. Veresné Krajcár Izabella (Bp.XI. ker)
95. Stuber Sándorné (Bp.XI. ker)
96. Messel Gáspár (Bp.XI. ker)
97. Lakos Imre (Bp.I. ker)
98. Ferencz Lajos (Bp.XV. ker)
99. Simon Melinda (Bp.XVI. ker)
100. Simon J. Zaven (Bp.XVI. ker)
101. Simon J. Zavenné (Bp.XVI. ker)
102. Dr. Józsa István (Bp.XI. ker)
103. Szegedi Ferenc (Bp.XI. ker)
104. Csanád Bálint (Bp.XI. ker)
105. Csanád Bálint (Bp.XI. ker)
106. Bod Veronika (Bp.XI. ker)
107. Péterfiné László Ildikó (Bp.XI. ker)
108. Farkas Márta (Bp.XI. ker)
109. Kárpáti Imre (Bp.XI. ker)
110. Kovács Ferenc (Bp.XI. ker)
111. Czunyi László (Bp.XI. ker)
112. Dr. Bátorfi Attila (Bp.XI. ker)
113. Zsembery Gyula (Bp.XI. ker)
114. Gyorgyevics Miklós (Bp.XI. ker)
115. Gehér József (Bp.XI. ker)
116. Rudas István (Bp.XV. ker)
117. Tomescu Pál (Bp.XV. ker)
118. Tomescu Pálné (Bp.XV. ker)
119. Göcseián Antal (Bp.XIII. ker)
120. Göcseián Antalné (Bp.XIII. ker)
121. ifj. Göcseián Antal (Dunakeszi)
122. ifj. Göcseián Antalné (Dunakeszi)
123. Göcseián András (Felsőgöd)
124. Göcseián Andrásné (Felsőgöd)

A bírósági bejegyzés mellett mindezt megfejelem egy:

Hozzájáruló nyilatkozat

Alulírottak, mint az Örmény Katolikus Lelkészség (1116 Budapest, Orlay u. 6.) egyháztanácsának tagjai az alábbi nyilatkozatot tesszük:

Ezúton hozzájárulunk ahhoz, hogy a megalakulandó új Magyarországi Örmény Egyház a Fővárosi Bíróságon lelkésztségünk Orlay utcai címén bejelentkezzen, és lelkésztségünkkel közösen a nevezett címet használja. Úgy gondoljuk, hogy ez az együttműködés a magyarországi örménység legjobb javát szolgálja.

Budapest, 1998. szeptember 10.

Örmény Katolikus Lelkészség Egyháztanácsa

Karapetian Karine világi elnök,

Simon J. Zaven jegyző,

Moldován Kristóf pénztáros

Mit alapítunk?

Dr. Moldován Kristóf elnök (Magyarországi Örmény Egyház) 1999. május 13-án a Fővárosi Bírósághoz küldött beadványához csatolta az előbbi "Hozzájáruló Nyilatkozatot". A beadvány szövege szerint 1998-ban háromszor ülésezett a Magyarországi Örmény Egyház egyháztanácsa, két alkalommal jelen volt Leszkovszky Pál és P. Vahan Hovagimian lelkész, akik "hallgatólagosan egyetértettek az önálló egyház létrehozásával".

Alapszabályt 1998 augusztus 2-i alakuló ülésükön hoztak, október 4-én módosították, hogy a magyarországi örmények "szabad vallásgyakorlásuk, kulturális örökségük ápolása, megőrzése és leszármazóik felé továbbadása céljából külön, önálló egyházba szerveződve erősítsék meg..." stb.

Az alapszabály IV. fejezete szerint "Az egyház vállalkozási tevékenységet folytathat, vállalatot alapíthat, gazdasági társaságot hozhat létre, intézményeket működtethet", valamint "az egyház céljára használt épületet jogosult részlegesen hasznosítani..."

Még nincs vége! V. fejezet:

"A vallási felügyeletet a bécsi mechitarista egyház látja el. A bécsi felekezet és a Magyarországi Örmény Egyház vezetősége folyamatosan tartják a kapcsolatot és konzultálnak. Bécs részéről a jelenlegi vezető *Páter Vahan Hovagimian*."

Az egyházközségi tanács tagjai: dr. Moldován Kristóf (elnök), Avanesian Alex és dr. Peltekian Aram (elnökhelyettes), Simon J. Zaven (jegyző), dr. Garaguly István (aljegyző), Göcseián Antalné (pénztáros), Rudas Valéria (önkormányzati és egyházi összekötő). A gazdasági gondnok Nazarjan Hamlet és Penyásko Imre, a számvizsgáló bizottság tagjai: dr. Szám László és ifj. Göcsején Antal, a lelkipásztori bizottság tagjai: Károlyi Zsaszmen és dr. Zakariás Richárd, az egyházi szóvivő: Hutterer Ingrid. Vidéki képviselők: Sólyomvári György, id. Aján Gerő, dr. Malhazián Armen.

Namármost...

Aján Gerő ugyan nem szerepel az egyházalapító aláírók között, de attól még áttérhetett (volna) az "új" egyházba. Csakhogy tavaly májusban (az előbb már idézett levelében) Aján Gerő úr a következőket írta (23-24-ik oldal):

"Engem örmény szertartású római katolikusnak kereszteltek Szamosújváron 1932-ben. Nyilatkozom! **Elutasítok minden ettől eltérő, engem és az Aján családot érintő változást!**"

Van még:

1999 júniusi számunkban felidéztek az Ararát 96/22 számából a híradást, amely szerint a "Magyarországi Katolikus Egyházközségi Képviselőtestületek Szabályzata" szerint egyházközségi képviselőtestületet választottak öt évre. Tagjai: Avanesian Gurgenné, Karapetian Karine, Göcseián Antalné, Dr. Moldován Kristóf, Diramerján Onnig, Simon J. Zaven, Dr. Szám László, Balabianian Hartioun, Károlyi Jánosné, Nazarjan Hamlet, ifj. Göcseián Antal, Aján Andrea. (Ez utóbbit kivéve - valamint Szám László visszavonását tudomásul véve - az akkor megválasztott katolikus egyházközségi tanács összes tagja az **új egyház alapítói között** szerepel.)

A felsorolt személyek tehát a Katolikus Egyház hű tagjai (voltak?), ezért viselhettek egyháztanácsai tisztséget. Igaz, két évvel később új egyházat alapítanak. Akkor talán mégsem olyan hű tagok?

Az Orlay utcai épületet az új egyház céljaira megnyitó egyháztanácsai tagok (Karapetian Karine, Simon J. Zaven, Moldován Kristóf) **mindannyian** szerepelnek az **új egyház** alapító aláírói között.

Csakhát...! a Katolikus Egyház szerint (Corpus Iuris Canonici) az, aki új egyházat alapít, automatikusan exkommunikálja önmagát. No, de a kiközösített (exkommunikált) hogyan lehet az **otthagyt** Egyház egyházközségi képviselője? S ha nem az, akkor hogyan nyilatkozhat és bocsáthat rendelkezésre vagyont, épületet, amely az **otthagyt** Római Katolikus Egyházé?

Persze, ha egy Egyház képviselője vagyok, attól még lelkiismereti jogom, hogy átmenjek egy másikba. Hogy újat alapítsak. Válhatok katolikusból mohamedánná is. Egyértelműen "kiléptem". De hogyan volna jogom rendelkezni az otthagyt Egyház vagyónával?

Érdekes hangsúlyt találok a Magyarországi Örmény Egyház című képlet alapító okiratában, miszerint "vállalkozási tevékenységet folytathat, vállalatot alapíthat, gazdasági társaságot hozhat létre..." Meg, hogy az épületet, amelyben működik, "jogosult részlegesen hasznosítani". Már mindjárt hasznosítani akar, holott alighogy létrejött 12-szer tíz apostollal? Ja, igen, és rögtön megjelenik az APEH papírján, hogy adjam oda neki azt az egy százalékot...

Lehet, hogy a hitvalló közösség, céget alapított? Netán megszületett egy új fogalom, a "kifizetődő ökumené"? (Egyébként gyanítom, hogy az "ökumené" és "ökonomia" szavakat kissé összekeverték... hiába no, zűrös ez az ógörög, meg latin, nem megy a mai örményeknek.)

Az Orlay utcai épületet - tegyük fel - csak félig (?) "hasznosítják" az örmény szertartású római katolikusok feje fölött. A másik felével ti, örmény szertartású, magyar, római katolikusok csináljatok, amit akartok! Hiszen a ti őseitek pénzéből épült. Kérdés, hogy a tetőt hasznosítják-e a fejetek fölül s tiétek marad a pince, miközben látszólag hitelvekről vitatkozunk...?

Vagy az alapokat hasznosítják? Akkor a tetőt vihetitek magatokkal tovább, ki a mezőre. Legalább nem esik rátok az eső...

dc. (Budapest)

A szerkesztőség megjegyzése:

Aki a közölt névsor aláírói közül úgy érzi, hogy annakidején aláírását nem egy ismeretlen egyház alapításához adta, hanem valamiképpen megtévesztés áldozata, esetleg rosszul értelmezett valamit, az tiltakozhat az ügyészségen. Felajánljuk, hogy a Füzetekben - mint ezt mások már megtették - lehetőséget biztosítunk, hogy a vélemény a nyilvánosság előtt is megjelenjen, ezért kérjük a tiltakozást hozzánk is eljuttatni.

Egy idézet februárra:

*vannak vidékek hol a sírlapok
négy sarkában finoman faragott
négylevelű lóhere mélyed és
századok óta nincs egy repedés
esőcsöppöt és harmatcsöppöket
gyűjtögetnek az örmény sírkövek*

(Kányádi Sándor: Örmény sírkövek – részlet – a Sörény és koponya c. kötetből)

Örmény-e a Pattantyús-család?

Persze, hogy van a mai, *Pattantyús-Ábrahám* vezetéknevű leszármazottakban örmény vér. Nem is tagadható a rokonság, hiszen külső megjelenésük, a régi keresztlevelek és sok ős neve mind ezt bizonyítja. A dokumentumokban nyilvántartott őseink között az alábbi keresztnevek fordulnak elő: Eustachius (Tákesz), Emánuel, Adeodat (Bogdán), Rebeka, Rozália, stb. A vezetéknevek közt örmény eredetű elsősorban az Ábrahám, de a feleségek között megtalálható a Kovrik és Andrus név is. Nekem, személy szerint akkor merültek fel kétségeim, amikor egy előadásban örmény származású, neves emberek között említették *dr. Pattantyús Ábrahám Géza* akadémikus professzort (ő a nagyapám), akinek örmény ősei kapták a nemességet. A nemesi okiraton "Jacobus Pattantysus de Danczka" szerepel - Ábrahám nem! Az okirat kelte 1680. Az időben legközelebbi, tényleg örmény névre szóló nemesi okiratok dátuma az 1700-as éveket jelöli, vagyis azt az időt, amikorra az örmény közösség, illetve egyes személyek már valóban kiérdemelhették ezt a címet. Ezért szerintem nem illő a Pattantyús-címet az örmény nemesség jelképei között szerepeltetni, még akkor sem, ha ezt Szongott Kristóf kb. száz évvel később összeállított Genealógiájában tévesen meg is teszi.

Családunk őse, az ifj. Pattantyús Jakab akkor került családi kapcsolatba az Erdélybe betelepült örmény közösséggel, amikor az 1700-as évek elején megnősült. Ekkor vette fel az Ábrahám nevet is, illetve gyermekének neve lett ez. Utána a család majd 200 évig ebben a közösségben találta meg otthonát Szamosújvárott, és innen költözött egy része a Felvidékre, más része Bácskába. Írásos dokumentumot megfelelő hivatkozásokkal erről már korábban átadtam a szerkesztőségnek, de választ nem kaptam. Ezt most ismét mellékelem, de terjedelmi okokból nem közlés céljára. Ugyanakkor örülnék, ha hivatott és hozzáértő kutató-történész fenti véleményemhez hozzászólna, annak igazát vagy esetleg téves voltát megfelelő dokumentumokkal alátámasztaná. Én csak egyszerű geofizikus-villamosmérnök vagyok, így véleményem mások adataira és saját érzelmeimre támaszkodik.

Tisztelettel *Pattantyús-Ábrahám Miklós*

„Koronáztunk”

Január 20-i klubnapunkon ismét bensőséges hangulatú, ünnepélyes, mondhatni exkluzív műsort kaptunk. A Magyarok Háza Zenetermében az előadások előtt a már megszokott zsongás. Zsúfolt a terem, csak a falak mentén van egy-két hely. Az élénk nyüzsgést egyszer csak egy utánozhatatlanul tiszta, gyönyörű színű hangon felzendülő "Boldogasszony

Anyánk" halkítja el. Mindenki a helyére igyekszik. *Petrás Mária* csángó népi énekes és népművész gyönyörködtet minket énekével. Ma nemcsak örmények, hanem érdeklődő szimpatizánsok is szép számban eljöttek a klubnapra.

A mikrofonhoz lép *dr. Issekutz Sarolta*, a klub háziasszonya, kezében a Magyar Közlöny 2000. január 1-i első számának másolatával, és ünnepélyesen, kimért hangon felolvassa a "Magyar Köztársaság Országgyűlésének 2000. évi I. törvényét Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról."

Ismét *Petrás Mária* hangjára lazítunk, hogy azután mintegy másfél órán keresztül, feszült figyelemmel, pissenés nélkül "tapadjunk" *Kocsis István* közíró és történész mondanivalójára. Az előadó a Szent Koronára vonatkozó műveinek quintessenciáit adja, még a tapasztaltabb és műveltebb hallgatók is élményszerűen döbbsen rá, hogy mennyi mindent nem ismernek a Szent Korona misztériumáról, a magyar nemzet sorsának alakulásában, fennmaradásában játszott szerepéről. Hogy a Szent Korona fizikai valóságának ismerete nagyon kevés ahhoz a transzcendentális jelentőséghez képest, amelyet szinte szüntelen történelem-formáló és közjogi győzelmek nagy számát learató, a bécsi udvart és a környező nemzeteket féken tartó szerepköre jelent.

Hallunk a szakrális királyok, illetve *Mátyás király* koronához való viszonyáról, a Diploma Leopoldiumról, *Dante Isteni Színjátékának* vonatkozatható analógiáiról.

Hallunk továbbá arról, hogy az igazi magyar királyok hatalmukat a Szent Koronára ruházták át, hogy a Korona misztériuma nem ismer nemzetiségi megkülönböztetéseket, így a különféle nemzetiségek 1848-ig viszonylag békében élnek Magyarországon. (Ekkor a Szent Korona erejétől mindenáron szabadulni akaró bécsi udvarnak sikerült irredenta célok hangoztatásával, Magyarország feldarabolásának ígéretével a nemzetiségeket a magyarság ellen fordítani.) Aktuális jelentősége is van annak, hogy a Szent Korona-tan törvényerővel kimondta: földet külföldinek nem lehet adni, eladni. Ha ez mégis megtörténik valamilyen módon, akkor az új tulajdonost "honfiúsítási eljárásnak" kell alávetni. (A jelenlegi privatizáció is kevesebb bonyodalommal járt volna, ha az Szent Korona alá rendelt történet.) Szóba került a Szent Koronához való viszony jogfolytonosságának többszöri visszaállítása a történelem során - az utolsó 1920-ban - és az a tény, hogy az 1989-es rendszerváltás után a magyar politikusok nem éltek a jogfolytonosság visszaállításának lehetőségével. Ugyanis az 1946. évi I. törvény eltért a Szent Korona szellemében megfogalmazott Alkotmánytól (a sztálinista döntés célja ezzel éppen a magyar gerinc megtörése volt), ezért tradicionális értelemben érvénytelen. Kérdés, hogyan lehetne megoldani a Szent Korona jogi méltóságának és az ebből levezetett Alkotmány egyértelmű megfogalmazásának, alkalmazásának helyreállítását. Az előadás végeztével a hatalmas ismeretanyag okozta kábultságunkból ismét *Petrás Mária* üde hangja rázott fel, majd kérdések, kiegészítések hangzottak el a hallgatóság részéről. Többen felvetették, hogy ezen ismeretek széleskörű terjesztésével, oktatásával erős késésben vagyunk. Magam részéről *dr. Issekutz* elnöknőnk véleményét osztom: ahhoz, hogy ezen ismeretek befogadó talajra találjanak a diákok körében, megfelelő színvonalú, etikai, erkölcsi normák kialakítására, meghonosítására, oktatására és elterjesztésére van szükség. Hatásuk csak évek múlva jelenik meg - módszeres, következetes oktatási munka esetén - az ifjú fejekben, illetve a közgondolkodásban.

A gondolkodóba esett, magába mélyült közönség ismét azzal a jó érzéssel távozhatott, hogy magas színvonalú, értékes ismeretanyaggal gazdagodott.

Vákár Tibor 21 évvel ezelőtti cikke a Magyar Nemzetből

Királyaink ereklyéi és kincsei a Budai Várban

Bármily tetszetős látvány, hogy ezrek és ezrek zarándokolnak el a Nemzeti Múzeumba, a kiskörút klasszicista épületébe, egyetértek azzal a törekvéssel, hogy koronázási jelvényeink: a Szent Korona - CORONA SACRA - a palást, az országalma, a jogar és összes királyunk ereklyéje, kincse a Budai Várban legyen elhelyezve. Ez a megoldás lenne a végleges, mert a mai csupán átmenetinek tekinthető.

Hiszen környező országainkban a királyi koronák és a koronázási ékszerek földrajzilag is kiemelkedő, reprezentatív területen - erődben, várban - urbanisztikailag mintegy domináns koronázó, városszerkezetileg eszmei súlypontképző helyen vannak. Így például a cseh-morva uralkodók relikviái Prágában a Hradzsínban és a lengyel királyok kincsei Krakkóban a Wawel-hegyen található.

Az orosz cárok horribilis értékei Moszkvában, a Kremlben láthatók. Viszont Romániában a királyi gyűjtemények a Báneasa nyaraló - kastélyban voltak. A bulgár kincsek a Rilakolostorban, a görögöké Athénban, a jugoszláv népeké Belgrádban, Szarajevóban és Zágrábban vannak, hol magyar királyi ereklyét is őriznek. Ausztriában Bocskai erdélyi fejedelem koronájával együtt látható a bécsi Hofburgban a Monarchia történelmi vagyona.

A mi uralkodóink kincseinek, jelvényeinek helye 1945-ig Budán a Várban, az oroszlános kapu diadalívébe beépített páncélkamra volt. A kapuhoz csatlakozó, egykori Várkapolnában a Szent Jobbot lehetett megtekinteni. Nézetem szerint a koronázási ékszereknek és minden magyar uralkodó személyéhez kapcsolódó ereklyének ott volna a helye - együttesen elhelyezett műemléki múzeumi környezetben - a hajdani Várkapolna légterében. E hely azért a legmegfelelőbb, mert a becses nemzeti kincsek végleges elhelyezésére, őrzésére, bemutatására - mind urbanisztikai, mind idegenforgalmi szempontból - önmagát kínáló megoldás. Művészeti értékeinek birtokában a Nemzeti Galéria, mint szomszédos házigazda hivatott a legnagyobb kincseink befogadására. Ebben az épületszárnyban biztonságos és esztétikus az elhelyezés.

A tárgyak egyirányú-folyamatos körüljárása közlekedési, műszaki és építőművészeti szempontból is kifogástalanul megoldható.

Ugyanakkor, egy hagyományos öltözetű őrgárda felállítása és számukra megfelelő helyiség kialakítása szükséges és lehetséges.

A Budai Várban történő elhelyezést a nyugati szárnyrész épületalaprajza megoldhatóvá teszi. Az északnyugatra néző Mátyás Kútja felől az Oroszlános Kapun át a Várudvarba jutunk. Itt a balra levő második ablaktengelyben nyitható a kiállítás bejárata. Az alsó emeleti födém eltávolítása után az 50x14 m-es kiállítócsarnok 12 m belmagassággal fog rendelkezni.

A Nemzeti Galéria földszintjén, derékszögben csatlakozó két keresztaszny van, tengelyében egy-egy összeköttetéssel. Ezekkel szemben ugyancsak egy-egy kapu nyitható a szabadba.

Az Oroszlános Kapu kereszt-tengelyében a látogatók távoznak, a másik kapu az őrség külön bejáratára szolgál.

A két szinten elhelyezett őrség a bemutató csarnoktér elválasztó falán kívül esik. A vitrinek üvegei és a stílusos csillárok fényei a 13x30 m-es kiállítási tér áttekinthetőségét modern

eszközökkel biztosítják.

A bemutatócsarnok enteriőr képe már a bejárat felőli üvegfalon át feltűnik. A terem közepén, kétfokú lépcsős emelvényen egy 12. századi relikviatartó - hordozható oltár - emléket idéző és mai eszközökkel megkomponált bronz üvegszekrény áll.

Ebben, rejtett megvilágítással, a királyi családokra (történelmi korszakokra) tagoltan, a kétoldalról is megtekinthető királyi relikviák, ékszerek nyerhetnek elhelyezést.

A csarnok főfalának tengelyében - a bronz üvegszekrény stílusával összhangban megalkotott - ívzáródású magas vitrinben, centrálisan a királyi korona, körülötte a koronázási jelvények szerepelhetnek.

A terem közepén az Árpád-házi Királyok korának relikviái lennének láthatók. A teremben palástos alabárdosok teljesítenek felügyeletet, állnak díszőrséget.

Az őrszemélyzet helyiségeibe a főfal egy-egy díszajtója vezet.

A közlekedési tér bordó ünnepi szőnyege az egyirányú körbejárást szabja meg.

A színes ablakokkal szemben 25 m hosszú mozaikfal alkotható, a magyar történelem apoteózisaként.

A csarnok modern eszközökkel, de középkori hangulatban egységes architektúrában fogalmazott.

A kiállítás világítási effektusa csillogó-diffúz fényeivel, stílusban tartott csillárok soraival ünnepélyes.

Az oldalfalon fáklyák, a színes diófa kazettás mennyezetről koronaimitációjú csillársor, középen áttört bronz baldachin tértagolás függ.

Mindez, a hangulat és a fennköltég fokozottan modern művészeti egységét biztosítja.

Buda az ország történelmének mindig egyik gyűjtőpontja, a főváros uralkodó helye és a Várhegygel kiemelkedő városképe volt. A várbeli polgári épületek és a Vár együttese természetes történelmi légkört áraszt.

A felvezető Hunyadi János út városképi élménysora, Mátyás Kútja, az Oroszlános Kapu és végül a Várudvar ünnepi hangulata impozáns bevezetés és méltó környezet a királyi kincsek bemutatására.

*Vákár Tibor építész-mérnök
Budapest, 1979. július 1.*

Kocsis István

A Szent Korona misztériuma és tana

(a 2000. január 10-án elhangzott előadás rövidített szövege)

A Szent Korona megbecsültségével a magyar történelemben semmi sem vetekedhetett.

A Szent Korona tana megőrző erejévé vált a magyar alkotmánynak, a magyar államiságnak, meghatározójává a magyar közjogfejlődésnek, de jelentősége nem akkor volt a legnagyobb, amikor a magyar nemzet jólétben és biztonságban élt, hanem akkor, amikor nehéz helyzetekbe került. Történelme legnehezebb helyzetein a Szent Korona segítségével lett úrrá a magyar nemzet... Megteremtője volt a nemzeti egységnek a magyar történelem legnehezebb, legdrámaibb helyzeteiben.

Emlékezzünk arra is, hogy a régi korokban azért volt sok a törvénytisztelő ember a Szent Korona országaiban, mert a Szentkorona-tan nem az alattvalói tudatot, hanem a Szentkorona-tagság közjogi fogalma meghatározta felelősségérzetet, valamint az egyenrangúság és a méltóság teljes magatartás kultuszát erősítette: *mert az ország lakosi magatartásban a mellérendelés és nem az alárendelés elvének érvényesülését segítette elő.*

A Szent Korona képes volt feloldani a katolikus-protestáns ellentétet. Ennek köszönhető, hogy hivatott protestáns államférfiaink éppolyan odaadó hívei a Szent Koronának, mint hivatott katolikus államférfiaink. Mi a titka például a katolikus és Habsburg-párti Pázmány Péter és a protestáns és Habsburg-ellenes Bethlen Gábor közeledésének, egymásra-találásának? Az, hogy tudván tudják:

lehet más a vallásuk, lehetnek másfélék politikai elképzeléseik, de egyé kell válniuk a Szent Korona misztériumában és a Szent Korona tanában. (És itt van a magyar nemzet megmaradásának a titka: addig Magyarország mindig talpra állt, amíg a magyar nemzet képviselői - akármilyen pártiak - tiszteletben tartották a Szent Korona tanát, egyé tudtak válni a Szent Korona misztériumában.)

Prohászka Lajos fogalmazta meg leghitelesebben, hogy mit jelentett (mit jelent) a magyar nemzet kálvinista részének a Szent Korona. „... a kálvinizmus - írja -, amely az innenső világból minden szent tényezőt alapjában száműzött, mint »magyar vallás» épp oly híven ragaszkodott a nemzettestnek ehhez a »középkori» szentséges felfogásához, mint ahogy később a liberalizmus is az eszmének csupán kereteit tágította, de misztikus alapjaihoz nem nyúlt hozzá.”

Felfoghatatlanabbnak tűnhet, miért örvendett oly nagy tiszteletnek a Szent Korona a nemzetiségek körében is. Pedig nincs ebben semmi rendkívüli. A Szentkorona-tan a történelmi Magyarország nemzetiségei számára elsősorban a megmaradásuk, nemzetiségi kibontakozásuk feltételeit biztosító jogok tiszteletben tartását garantálta. Másképpen volt ez a rendi társadalomban és másképpen a polgári társadalomban. A rendi társadalomban a régi (középkori) szerződésekbe foglalt kollektív jogok érvényesültek. 1848, illetve 1867 után a vármegyei önkormányzat léte (mely a többségben levő nemzetiség akarata szerint lehetett nemzetiségi), valamint a nemzetiségi, illetve az iskola- és egyházügyi törvények szavatolták a nemzetiségek megmaradását, érvényesülését.

A Kárpát-medencében utoljára a Szent Korona tana volt képes megteremteni a feltételeit a nemzetek, nemzetiségek békés egymás mellett élésének. Joggal mondhatjuk: a Szentkorona-tan a Kárpát-medencében harmóniát teremtett, az ellene forduló nacionalizmusok diszharmóniát - Trianon után. 1918-ig egyébként elképzelhetetlen volt, hogy felelős magyar politikus szembeforduljon a Szentkorona-tannal, megtagadja. Sokszor tűnt úgy nagy politikusainknak, hogy apolitikus beszélni róla. De valamirevaló magyar politikus soha nem tagadta meg, soha nem fordult szembe vele - egészen 1918-ig, amikor Károlyi Mihályék tudatlanságukban, érzéketlenségükben semmibe merték venni. *Azzal, hogy megtagadták a Szentkorona-tant és az egész történelmi magyar közjogot, védekezésképtelenné tették az országot.*

Ha 1918-ban a Szent Korona tana sértetlen marad és így ébren képes tartani továbbra is a magyar nemzet önvédelmi ösztönét, megteremti az egységes magyar ellenállást - mint annyiszor a magyar történelem nehéz időszakában - , akkor a trianoni diktátumra valószínűleg nem került volna sor. De ha mégis, akkor a diktátum végrehajtását tudta volna megakadályozni a magyar nemzet. A népszavazást mindenképpen kikényszeríthette volna a magyar politika. S a nem magyar többségű vidékek népei éppen a Szent Korona tanában bízva nyilvánították volna ki akaratukat, hogy magyar állampolgárok akarnak maradni.

A Szent Korona tana szerint a király Magyarországnak nem első, hanem rangban második személye, a Szent Korona után következő... De hogy azt is megértsük, miképpen tekinthették eleink személyiségnek, élő személyiségnek a Szent Koronát, fel kell villantanunk a Szent Korona misztériumának kérdésköreiből néhányat.

Foglalkozunk először is a Szent Korona személyiségének a kérdésével:

A Szent Korona közjogi tanát a magyar ember évszázadokon át megkérdőjelezhetetlennek, hatálytalaníthatatlannak tekintette, de nemcsak azért, mert tudatában volt annak, hogy mit köszönhet e tannak a magyar nemzet, hanem azért is, mert lenyűgözte magának a Szent Koronának a nagyon is bonyolult személyisége.

Évszázadokon át beszélnek nemcsak magyarországiak (magyarok és nem magyarok), de külföldiek is a Szent Korona tulajdonságairól: megtéveszthetlenségéről, nagylelkűségéről vagy éppen szigorúságáról, valamint a Szent Korona akaratáról. Trau dalmáciai város vezetői 1387-ben mint legnemesebb, de *szenvető* személyről írnak a Szent Koronáról a velencei köztársaságnak írott levelükben.

Rátérve a Szent Korona misztériumának bonyolultabb kérdéseire, először is azt állapítsuk meg, hogy a Szent Koronának természetesen nem volna misztériuma, ha nem volna valóban szent.

Miért szent a Szent Korona? Mert a Szent Koronát Istentől kapta - meghatározott céllal, meghatározott üzenettel - a magyar nemzet. Ez az üzenet az Igazsággal van összefüggésben. Az Égi Élő Igazságról, a legyőzhetetlenről van szó, arról, aki Isten Önvédő megnyilatkozása, a legnagyobb Erő, a legszilárdabb Hatalom. (A magyar mitológiában gyakran Hadnemtó néven szerepel az Égi Igazság, a magyar szépirodalomban pedig Ő a Magyarok Istene.) A régi magyar küldetésstudatban a magyarság különleges szerepe ennek az Élő, Égi Igazságnak a méltó szolgálata. (A középkor öntudatos magyarja mindezt ily röviden mondta el: A Szent Koronát angyal hozta.)

Mi járult hozzá a Szent Korona misztériumának erősödéséhez az abban való mélységes hiten kívül, hogy a Szent Koronát Istentől kapta a magyar nemzet? Elsősorban a következők:

A tény, hogy hatalmat átruházni csak a Szent Koronával történő koronázással lehetett.

Annak bizonyossága, hogy Magyarországot Szent István a Szűz Mária, illetve a Nagybaldogasszony (a kettő együtt: a Magyarok Nagyasszonya) oltalmába ajánlotta.

Az abban való hit, hogy a Szent Korona mint személyiség nemcsak jóságos cselekedetekre képes, hanem a szigorú büntetéstől sem riad vissza.

A Szent Koronáról szóló első jelentős írásmű szerzője, Révay Péter koronaőr (az 1608, és 1618. évi koronázások egyik szertartásmestere) például igen fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy Salamon király a Szent Korona megsértésével miképpen hívta ki maga ellen a sorsot. Azt is elmeséli Révay Péter, hogy I. Ulászló király „a távollevő Koronát engesztelő áldozatként” esett el a várnai csatában.

Mi az, ami még nehezebben érthető a mai ember számára? A Szent Korona nem csak annyi, hogy alanya a magyar államhatalomnak... Minden magyar erőfeszítés benne találja meg az értelmét: Őt erősíti, Őbenne marad meg. Benne van Szent István és Bethlen Gábor és Széchenyi István minden próbájának az értéke, de a mi próbánk értéke is: minden magyar vállalás értéke benne összegeződik... A Szent Korona az ég egy darabja... A Szent Koronára függesztvén szemünket tekinthetünk az örökkévalóságba... Azt hisszük, szentségében, misztériumában mindaz benne van, amit szentnek, misztikusnak, titoknak tekintett a magyar nemzet eszmélése óta...

Tehát azt az egész titokzatos világot látnunk kell, ha meg akarjuk érteni a Szent Korona titkát, ami a magyar mitológiában benne van - a kezdetektől napjainkig.

Ha a misztériuma felől közelítjük meg, akkor bizony a Szent Korona a magyar nemzet szent titka. A magyar nemzet fennmaradásának, létének szent titka... A Szent Korona Isten gondolata a magyar létről, magyarságról, magyar küldetésről...

Figyelembe kell vennünk bizony mindezeket, ha meg akarjuk érteni, miért akarták annyira

eleink, hogy a Szent Korona legyen a szakrális király jogutódja.

Most már hozzáfoghatunk a Szent Korona tana vázlatos kifejtéséhez.

A Szent Korona a magyar államhatalom legmagasabb rangú alanya. Ő a legfőbb személyiség a magyar közjog bonyolult világában. A Szent Koronában egyesülnek a végérvényesen megosztott törvényhozó és végrehajtó hatalom részesei: a mindenkori király és a mindenkori politikai nemzet.

Mint jogi személyt a Szent Koronát a hatalom teljessége illeti, tagjainak (a király és a politikai nemzet) egyike sem törhet a Szent Korona egész hatalmára, azaz teljhatalomra. Igen, a Szent Korona tana nemcsak a király, hanem a nemzet hatalmát is korlátozza. Mind a király, mind a nemzet cselekvési lehetőségeit szűkíti (és nemcsak akkor, ha a hatalom akarásáról, birtoklásáról, hanem akkor is, ha pl. *alkotmányozásról* van szó), hogy miképpen a király sem, a nemzet sem határozhatja meg a Szent Koronához való viszonyát.

Legfőbb garanciája a Szent Korona a hatalommegosztás véglegességének (itt nyilván nem a hatalommegosztás modern elvéről van szó, hanem arról, hogy a hatalomból miképpen részesedik a király és a nemzet), az alkotmányosság megtartásának. A királyt esküje és hitlevele és a hatalommegosztást kimondó törvények kötelezik arra, hogy ne törjön abba a magasságba, ahol a Szent Korona mint közjogi absztrakció áll.

De a Szent Korona nemcsak közjogi absztrakció (az államhatalom alanya), hanem élő organizmus. Test, melynek részei, tagjai vannak. A történelmi Magyarországon tagjai voltak mindazok, akik részesei lehettek a törvényhozó és végrehajtó hatalomnak a történelmi magyar államban: a király és a politikai magyar nemzet: 1848-ig a nemesség, 1848, illetve 1867 után származásra és nemzetiségre való tekintet nélkül az ország minden szavazó polgára.

Ma tagjai mindazok, akik leszármazottai a Szent Korona egykori tagjainak. (És itt felhívjuk a figyelmet arra, hogy nem mond ellent a Szent Korona tanának, hogy a választójog kérdésében is érvényesüljön a jogkiterjesztés elve. Ez elvnek ismeretében természetesnek tűnik, hogy a Szentkorona-tan szellemében is el lehet fogadni az általános választójogot. De arra is felhívjuk a figyelmet, hogy az általános választójoggal mennyire vissza lehet élni. Az írott és elektronikus média manipuláló lehetőségei egyre korlátlanabbak.)

A Szentkorona-tagság közjogi fogalmának felmérhetetlen a jelentősége: legfőbb garanciája a hatalommegosztás végérvényességének, megtörhetetlenségének.

A magyar állam szuverenitását, területi épségét az garantálta, hogy a Szentkorona-tanban nemcsak a király és a politikai nemzet tekintettek a Szent Korona tagjainak, hanem a területek is: országok (a Magyar Királysághoz tartozók és a vazallusállamok), tartományok, városok.

A koronázás hitelesen szemlélteti a nemzetnek és a királynak a Szentkorona-tan által meghatározott viszonyát. A nemzet mint a Szent Korona (a főhatalom alanya mint legmagasabb rangú jogi személy; így is mondhatnánk: legmagasabb közjogi méltóság) alaptényezője átruházza a királyra a Szent Koronában foglalt királyi felségjogokat, a hatalom egy részét, e hatalom gyakorlásának a jogát, azaz a koronázással avatja a királyt a Szent Korona másik főténytőjévé. A király pedig a koronázáskor hitlevelet ad ki s esküt tesz arra, hogy mind a végrehajtó, mind a törvényhozó hatalmat megosztja a nemzet képviselőivel, azaz nem zárja ki a Szent Koronából a nemzetet, nem fogja megkísérelni a főhatalom megszerzését, azt meghagyja annak, aki a közjogban fölöttese: a Szent Koronának.

A koronázás kérdése nyilván eszünkbe juttatja a királyválasztás kérdését. A Szentkorona-tannak köszönhető, hogy nem vált végzetessé, hogy a magyar nemzet évszázadokra lemondott a királyválasztási jogáról. (A Habsburg-korra gondolunk, természetesen.) Miképpen? A Szent Korona tana megkívánta, hogy a koronázás központi gondolata a

hatalom átruházott volna legyen. A királyi hitlevél és a koronázási eskü az ebből levont következtetéseket tartalmazza.

A Szentkorona-tagság fogalma összefüggésben van *a Szent Korona tulajdonjogával, melynek alapelve: Minden birtokjog gyökere a Szent Koronában van, következésképp a birtok a Szent Koronára száll vissza.*

A Szent Korona tulajdonjoga egyébként azt is jelentette, hogy Magyarország területén idegen állampolgár nem bírhatott földtulajdont. (Ha nem így lett volna, Magyarországot a Habsburg-korban valószínűleg olcsón felvásárolták volna.)

Ennek látszólag ellent mond az a tény, hogy külföldről betelepített családoknak a király földet adományozhatott... Sok példát fel tudunk hozni erre.

Az ellentmondást annak ismeretében oldhatjuk fel, hogy a megadományozottak már csak mint a Szent Korona tagjai (tehát mint magyar állampolgárok) válhattak Magyarországon földbirtokosokká.

Hogy is volt ez?

A honosítás, az ún. indigénák befogadása tulajdonképpen a Szent Korona jogaihoz tartozott, hiszen honosítást is a Szent Koronának tett szolgálatokra hivatkozva kérhetett a király az országgyűléstől, s az így jutalomképpen honosított és megadományozott tagjává is vált a Szent Koronának, miután ünnepélyes esküt tett arra, hogy „az ország törvényeinek mindenben engedelmeskedni fog, és ennek az országnak a szabadságait tehetségéhez képest meg fogja védeni, és azok ellenére semmit sem fog elkövetni, az országból annak semmi várát és semmi részét sem fogja elidegeníteni, hanem egész igyekezettel azon lesz, hogy az elidegenítetteket visszaszerezze.” (1550: 77. törvénycikk.)

Lássuk, hogyan foglalták bele Rueber János és Poppel László honosítását Miksa 1572. évi első dekrétumának 10. törvénycikkébe:

„Végezetül, miután Ő császári felsége az ország karainak és rendeinek jóakarátulag azt ajánlotta, hogy Pixendorffi Rueber János és Lobkoviczi Poppel László urakat maguk közé fogadnák s valóságos és kétségtelen országlakókká tenni szíveskednének:

1 §. A főpap és báró urak, nemesek és az ország többi karai és rendei, *megemlékezvén azokról a hűséges szolgálatokról, amelyeket ez a Rueber János úr a magyar szent koronának több helyütt derekasán és vitézül teljesített.*

2. §. Mind pedig azokról az önzetlen érdemeikről is, amelyekkel az említett Poppel úr családja régtől fogva magát a felséges magyar királyok előtt ajánlatossá tette; őket (előbb a szokott esküt a maguk és örököseik nevében velük letétetvén) valóságos magyarokká teszik és jelentik ki.” (Az én kiemelésem - K. I.)

Természetesen nemcsak a honosítási törvény védte a magyar földtulajdont, hanem az ősiség törvénye is, mégpedig hosszú évszázadokon át...

Mindeddig tulajdonképpen csak a földtulajdonjog kérdésével foglalkoztunk. Tegyük ezért nyomban hozzá a fentiekhez, hogy nemcsak a földtulajdon volt a Szent Koronáé, hanem a stratégiai fontosságú iparágak (pl. a bányáipar) vagyonával kapcsolatos jogok összessége is a Szent Koronát illette. És miképpen régen a bányák, kamarák jövedelmei is a Szent Korona tulajdonának elidegeníthetetlen részei voltak, ma a mai stratégiai fontosságú iparágak vagyonával kapcsolatos jogok összessége illeti a Szent Koronát.

Folytathatnánk tanulmányunkat a Szent Korona-tan más fontos kérdései bemutatásával, ám ez alkalommal nincs időnk. Következzék inkább előadásunk utolsó, de talán legidősebb kérdése: a jogfolytonosságé...

Induljunk ki abból, hogy a *törvénysértés jogot nem alapít* elve alapján a magyar történelemben mindig helyreállt a jogfolytonosság, ami annyit jelentett, hogy az abszolutizmus megszűnése után a magyar nemzet hivatott képviselői országgyűlésen, illetve

nemzetgyűlésen meg nem történte nyilvánítottak mindent, ami az abszolutizmus idején a látszat-törvényhozás terén történt. Könnyen bizonyítható, hogy a Mohács utáni nehéz évszázadokban a magyar államiság azért maradt meg, mert eleink a jogfolytonosságot sohasem mulasztották el helyreállítani. Jogfolytonosságot állított helyre a magyar nemzet I. Lipót korában, II. József után, 1791-ben, 1867-ben, 1920-ban.

1944 márciusától 1990-ig idegen hatalom megszállása tette lehetetlenné Magyarországon a törvényes jogalkotást. Az 1944 márciusában megszakadt jogfolytonosságot ezért 1990-ben lehetett volna helyreállítani.

Ám a rendszerváltoztatás hangadói a jogfolytonosság jelentőségét nem tudták felfogni: Nem állították helyre a jogfolytonosságot, elfogadták azt a kényelmesnek tűnő megoldást, hogy a történelmi magyar közjog helyét továbbra is a szinte ötlet-szerűen kölcsönzött és ötletszerűen, persze gyakran változtatott idegen jog foglalja el.

Mit kellett volna tennie a magyar nemzetnek 1990-ben? A Szentkorona-tan szellemében, annak tantételei tiszteletben tartásával hozzá kellett volna kezdenie a jogfolytonosság helyreállításához, nem országgyűlésen, hanem jogfolytonosság-helyreállító nemzetgyűlésen.

Miért a Szent Korona tanának szellemében, annak tantételei tiszteletben tartásával? Mert a Szent Korona, mint jogi személy továbbra is a magyar államhatalom alanya, s így *a Szentkorona-tan nem csak emléke egy dicsőbb magyar múltnak, hanem érvényben levő, kötelező erejű közjogi tan...*

Kezdhetnénk ennek bizonyítását a Szentkorona-tan azon tétele hangsúlyozásával, mely szerint miképpen a király sem, a nemzet sem határozhatja meg a Szent Koronához való viszonyát... De nem szorul bizonyításra, hogy a Szent Korona közjogi tana ma is kötelező erejű. Hisz *a magyar nemzet törvényes képviselői a Szent Koronát sosem tagadták meg, s a Szentkorona-tant sem hatálytalanította soha alkotmányosan összeült magyar nemzetgyűlés vagy országgyűlés...*

Nem könnyű felfogni, hogy az 1990. évi rendszerváltozáskor a magyar nemzet képviselői miért riadtak vissza attól, hogy a jogfolytonosság helyreállításának kérdését érdemben felvessék. Annak ellenére nem, hogy *a jogfolytonosság helyreállítása, tudjuk, nem oldható meg egykönnyen*, de még a helyreállításnak tervezete sem vethető papírra egyik napról a másikra...

Igen, nem könnyen felfogható és nem könnyen kivitelezhető kérdéstről beszélek. De legalább a jogfolytonosság helyreállításának a szándékát ki kellett volna azonnal nyilatkoztatniuk azoknak, akiknek megadatott, hogy felelős beosztásban részt vállalhassanak a rendszerváltoztatás irányításában.

A jogfolytonossághoz való ragaszkodásról egyébként senki sem állíthatta volna még csak azt sem, hogy magyar sajátosság. Van angol jogfolytonosság, van spanyol jogfolytonosság stb. És ma sem neheztel a világ sem az angolokra, sem spanyolokra, mert nem mondanak le régi közjogukkal való folytonosságról. A jogfolytonosságot, persze, lehet tagadni. De a jogfolytonosság tagadása nem más, mint a törvények megvetése. Egy jogfolytonosságot vállaló országban a törvény gyémántból van, egy jogfolytonosságot tagadó országban üvegből. Legsúlyosabb aggodalmunk: Nem másra, mint a magyar nemzet akaratára hivatkozva semmisítenék meg a jogfolytonosság-helyreállítás ellenzői a méltán nagy hírű történelmi magyar alkotmányt. A magyar nemzet többsége pedig elámitottan hallgat vagy bólogat. A népszuverenitás elvének félreértelmezésével ámították el.

Igen, most felvettem a népszuverenitás elvének a nagyon is bonyolult kérdését. Nem tehettem mást, hiszen ma nálunk sokan „alkotmányozni” akarnak, s „alkotmányozóink” abból indulnak ki, hogy a népszuverenitás nem lehet korlátozott, annak ellenére nem, hogy a mintaállamok közül háromban a közjog alappillére éppen a népszuverenitás korlátozottsága.

Éppen az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában és Franciaországban. Ki merné felvetni ezen országokban, hogy az alkotmányt cseréljék ki. Mondjuk a belga alkotmányra.

Miért szabadabb (a népszuverenitás elvének tökéletes érvényesítésére érettebb) „alkotmányozóink” szerint a magyar nemzet, mint a francia, angol a vagy amerikai nemzet? Mert ha nem szabadabb, akkor nem tagadhatja meg a történelmi magyar alkotmányt, nem tagadhatja meg saját múltját. *Nem cserélheti ki a tulajdonában levő aranyat azonos súlyú agyagra.*

A történelmi magyar alkotmány megsemmisítésének hívei figyelmét a következőkre hívhatjuk fel:

Fejtett közjoggal, alkotmánnyal, közjogi intézményrendszerrel bíró államokban (így az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában, Franciaországban) a népszuverenitás nem teljes, hanem korlátozott, hiszen az alkotmányt (legyen az írott, mint az Amerikai Egyesült Államoké, vagy történelmi, mint Angliáé) ezen országokban nem lehet megsemmisíteni (hatálytalanítani, kicserélni stb.) a népfelség elvére hivatkozva - és semmiféle népszavazás eredményére és semmiféle nemzetgyűlés vagy országgyűlés határozatára hivatkozva. Hasonlóképpen a II. világháború utáni Magyarországon sem lehetett volna a történelmi magyar alkotmányt megsemmisíteni....

Kérdezhetjük: akik most elvárnák a magyar nemzettől, hogy népszavazáson erősítse meg, hogy nem ragaszkodik ahhoz, amit már 1946-ban elvettek tőle, talán már el is hitték önmagukkal, hogy 1946-ban a magyar nemzetnek legfőbb gondja volt, hogy múltjának legszebb alkotását: a történelmi magyar alkotmányt végre megtagadhassa? A döntő kérdésnek tehát az tűnik, hogy mi is történt 1946-ban?

Egy Dzsugasvili nevű politikus (ismertebb neve: Joszif Visszarionovics Sztálin) eldönti Moszkvában, hogy a hadserege által megszállt országok mindegyike köztársaság lesz. Miképpen hangzott el a parancs, nem tudom. Még a korabeli magyar államférfiú, a köztársaságpárti Nagy Ferenc sem tudta, hogy pontosan miképpen hangzott el...

De nyomasztotta, hogy nem népakaratot, hanem parancsot teljesítenek. És feltehetjük a következő kérdést is: Miképpen válhat a jelenkori magyar közjog alapjává egy idegen ország leghírhedtebb diktátorának a parancsa? Legfontosabb kérdésünk tehát az: Mi legyen a jövő magyar közjogának alapja? Valóban Sztálin parancsa?

Nem. A magyar nemzetnek nem kell feltétlenül éppen azt a megoldást választania, amelyik együtt jár mindannak a tagadásával, ami múltjában értékes. *Ragaszkodhat a sajátosan magyar közjoghoz, a történelmi magyar alkotmányhoz, a Szent Korona tanához - semmi másra, mint önvédelmi ösztönére hallgatván, s kijelentvén, hogy ami történelme során a legveszélyesebb helyzetekben mindig megmentette, az nem megsemmisítendő, nem kicserélendő.*

Ez esetben a magyar jogfejlődés, jogfelfogás alapelvei alapján a jövő magyar politika irányítói, illetve a magyar nemzet képviselői egyszer csak oktalannak és jogszerűtlennek fogják nyilvánítani az ezeréves magyar jog és az egész magyar történelem megtagadását, és - helyreállítva a közjogfolytonosságot a Szent Korona védelme alatt, a Szent Korona tana által érvényesülő törvénysértés jogot nem alapít elve alapján - megeremti a közjogi feltételeit a magyar nemzet megmaradásának, megerősödésének.

Hozzuk fel még századunk legjelentősebb esztergomi érsekének, Mindszenty Józsefnek a példáját, aki a jogfolytonosságot nemcsak a közjogban, hanem a hitéletben is helyre akarta állítani - a Regnum Marianum felvetésével.

Ne másra próbáljuk ráébreszteni az összmagyarságot, mint arra, hogy minőségibb életet kell élnie, azaz vissza kell térnie Istenhez, meg kell becsülnie Isten ajándékát: a Szent Koronát... És elgondolkozhatunk azon is, mit jelent, milyen következményekkel járhat annak megtagadása, akit Isten küldött...

Ha méltóképpen válaszolunk e kérdésekre, akkor nyilvánvalóvá válik, miért olyan fontos ma a Szent Korona megbecsültetéséért folytatott küzdelem. E küzdelemben természetesen nagyon nagy az egyházak szerepe. Felekezetre való tekintet nélkül...

A magyar keresztény egyházak tevékenysége középpontjában úgy kell a Szent Koronának állnia, hogy kétség ne férhessen ahhoz, hogy a Szent Korona misztériumában nincs különbség katolikus és református egyházak között...

(Szívesen vesszük, ha Olvasóink közül bárki hozzászól Kovács István történelmi indíttatású, költői soraihoz. A szerk.)

Szamosújvár 300 éves

1700-2000

Akárcsak az egyének, úgy az államok és városok életében is vannak a Gondviselés által elérhető évfordulók, amelyeknek méltó megünneplése kötelességszerű feladat a mindenkori nemzedékek számára. Az Erdélybe települt örmények által 1700-ban alapított Szamosújvár városa 2000-ben tölti be születésének és fennállásának harmadik évszázadát, amely különleges alkalom eddigi életutunk eseményeinek felidezésére, megvalósításainak számbavételére és kiértékelésére. Mindezek jelenkori létünk és további teendőink kijelölésének alapjait is képezhetik.

A kerek évforduló jegyében és a sikeres jubileum érdekében az Armenia szerkesztősége szoros együttműködés reményében a továbbiakban is keresi kapcsolatait munkatársaival, olvasóival és barátaival, határokon innen és túl. A jubileumi eseményre vonatkozó, önök által is beküldött anyagokat folyamatosan adjuk közre, ugyanakkor a Szamosújváron sorra kerülő ünnepi megnyilvánulások időpontjáról és ezek lezajlásáról hűségesen beszámolunk.

Arménia szerkesztősége, Szamosújvár

Zárug István-émlékverseny

Gyönyörű időben került sor szombaton Gyergyószentmiklóson a több mint 130 óvodás és diák benevezésével megtartott lesikló versenyre. A magasbükki pályán /5 km/ szervezett verseny fő támogatói ez alkalommal is a Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása, a Bacardi-Martini Hungary Kft, illetve ifj. Zárug István mérnök és gyermekei voltak. A késő délutánig tartó versenyre Csíkszeredából két csapat, Maroshévízről és Gyergyószentmiklósról egy-egy csapat nevezett be. Bár a rendezők 30 fős csapatok érkezését kérték, végül senkit nem utasítottak vissza a vendégek közül, inkább saját versenyzőikből nem indítottak még többet, azzal a gondolattal, hogy a Zárug István-émlékverseny célja elsősorban a síelés népszerűsítése, hogy részvételre, tapasztalatcserére és a sízők közötti barátság erősítésére összpontosítson.

A bőkezű támogatók sok szép ajándékkal elsősorban a népszerűsítést célozták meg, Zárug István szellemét idézték, aki szinte megszállottként rakta le azokat az alapokat, amelyeknek eredményeként 2000. február 11-13. között fennállásának 75. évfordulóját ünnepelheti a gyergyói sísport. A sok résztvevő és a felvonó meghibásodása miatt elmaradt a nagyobbak versenye, a tervezett 8 csoport helyett 5 csoport számára szervezhettek megmérettetést. (A résztvevő csapatok: Csíkszeredai Tanulók Klubja-Favory, Csíkszeredai Iskolás Sportklub, Maroshévíz, Gyergyószentmiklósi Siegylet).

Bajha György

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása támogatásaként több mint 30 gyermek örülhetett az értékes díjaknak, melyek minden kategóriában azonosak voltak: az első és második díj különböző méretű, színű és értékű hátizsák, a harmadik díjként tetszetős kosárlabda. A kicsik közül többen a harmadik díjat szerették volna megkapni, annyira tetszettek a színes kosárlabdák.

A 135 gyermek közül a legkisebb 3 éves, a legnagyobb 18 éves volt. Izgultak, síztek, örültek és szívet melengető volt a csillogás a szemükben. Úgy éreztük, ehhez mi is hozzájárultunk; a Zárug név fennmaradásával együtt a magyar-örmények létezésének hírére is magával viszi ez a generáció.

Zárug Orsolya

Segítség, Rubens! – De melyik?

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy a BÖKÖT illetve az EÖGYKE továbbra is folytatja a szamosújvári templom biztonsági berendezésének költségeire a gyűjtést. Mint már közöltük, a román állam azzal a feltétellel adta át a képet, hogy elhelyezéséről és őrzéséről megfelelően gondoskodnak.

Ez egyebek között korszerű, elektronikus biztonsági berendezés alkalmazását jelenti. Szükség van tehát támogatásunkra, hogy ezt a szamosújváriak képesek legyenek megfizetni.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek januári számában közöltük a szóban forgó képet, Szongott Kristóf Szamosújvár Szab. Kir. város Monográfiája című munkájának harmadik kötetéből, az eredeti, 1901-es kiadás alapján. Abból indultunk ki, hogy a végletekig pontos, nagytudósú Szongott Kristóf - ráadásul helyben, Szamosújvárott működően - jó képet közölt. A szamosújvári ARMENIA időszaki szemle, amely a helybeli Pro-Armenia Alapítvány kiadásában jelenik meg, 2000. január 30-i számában ismerteti a kép ünnepélyes visszatértét... ám 8-9. oldalán első pillantásra is láthatóan más képet közöl "Rubens-kép" aláírással. Abból indulunk ki, hogy akik ott, helyben élnek, jó képet közölnek, ismerik-tudják, milyen is az a kép.

A tanácstalanság elosztatását bárki hozzáértőtől várjuk és örömmel közöljük.

Nyílt levél

dr. Garaguly István elnök Úrnak,
Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Tisztelt Elnök Úr!

A millenniumi év első hónapja végén küldött különös levelét megkaptam és döbbenetemnek, véleményemnek ezúton nyílt levél formájában látom szükségét hangot adni, hogy felhívjam mások figyelmét is az abban rejlő csúsztatásokra (nemes és dicséretes célkitűzések mögé becsempészni tisztességtelen szándékokat, megtévesztve a jóhiszemű embereket).

Levelemet nemcsak személyes indítatásból írom, hanem az Erdélyi Örmény Gyökerek - Füzetek 1999. augusztusi számának mellékleteként kiküldött és közel félezer aláírt, visszaküldött nyilatkozat felhatalmazása alapján is.

Idézetek az Ön által írott levélből:

"A Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat szervezésében 2000 szeptemberében meg kívánjuk jelentetni az *örmény szertartás* szerint énekelt és olvasott Szent Liturgia szöveg- és kottaanyagát olyan szerkezetben, amely lehetővé teszi azt, hogy a hívek - legyenek bár örmény, vagy magyar anyanyelvűek - a Szentmise folyamatát nyomon követve az Eukarisztia ünneplésébe minél teljesebben bekapcsolódjanak."

"A könyv megjelentetésével az a célunk, hogy a 2000. Jubileumi Szent Évben a magyarországi örmény (katolikus és apostoli) híveknek legyen jól használható és mindenki által hozzáférhető, az *ősi Szent Liturgiába* való bekapcsolódást mind örmény, mind a magyar anyanyelvűek számára lehetővé tevő énekes misekönyve..."

"A kifejezetten hívek használatára szánt misekönyv Poghosz Kondjanian C.M. Vind, a Bécsi Mechitaristák Generális Apátjának intenciói alapján és jóváhagyásával, P. Vahan Hovagimian és P. Leszkovszky Pál atyák segítő közreműködésével az *Orlay utcai Örmény Templom* kórusa által jelenleg is használta, dr. Guzsik Tamás által szerkesztett "Örmény-Magyar Misekönyv és Énektár" anyagának és szerkesztési szempontjainak felhasználásával készül. " (az idézetekben lévő kiemelések tőlem - Dr. I.S.)

A nyílt levél külső olvasóinak tisztánlátása érdekében tudni kell, hogy a világon több örmény egyház létezik, az "örmény" jelző a vallás, a liturgia, a szertartások vonatkozásában csak mint gyűjtő fogalom létezik. A konkrét egyházakat (apostoli, katolikus, stb.) megkülönböztető jelzőket a pontos megnevezéshez használni kell. Az időrendi sorrendből következően az "ősi" jelző az apostolit illeti meg, hiszen ebből kiszakadva, később keletkezett a katolikus.

Megdöbbsent, hogy mindazok után, amit a hazai örmény szertartású, római katolikus örmény hívek ellen az elmúlt időben elkövettek, még mindig nem elég.

Mindenkinek lelkiismereti ügye, "levetközni" vallását és más vallást választani, illetve kreálni egy új vallást.

A HIT nem tréfa. Ön, tisztelt Elnök Úr, 1998. nyarán - eléggé érdekes módon - alapítója és egyházközségi tanácsának aljegyzője lett egy új egyháznak (Magyarországi Örmény Egyház), amelynek hitelvei, rítusa nem ismertek. Annyi egyértelmű, hogy az új egyház nem tartozik a katolikus egyház sorába, mert a Katolikus Egyháztól elhatárolta magát. Eddig Ön - tudomásom szerint - katolikus volt, azóta nem tudom, minek kell neveznem.

Vélhetően Ön egy, a maga útján járó, kialakulóban lévő, önmagát kereső örmény egyháznak a tagja, amelynek - ismétlem - még nem ismertek rítusai, énekei, hitelvei.

Ha szó szerint veszem az Ön elnevezésre vonatkozó elméletét, akkor azt kell feltételeznem, hogy Ön "örmény" vallású. (Örmény Egyház)

A nem útkereső örmények hazánkban majd 100 %-ban katolikusok immár 300 éve, akiknek ősei adományából és Kádár Dániel apátplébános gyűjtéséből épült fel az Orlay utcai Budapesti Örmény Katolikus Templom és Lelkészség. Nem Örmény Templom, ahogy írja levelében, hanem Örmény Katolikus Templom. És a szentmise - ahogy a régi V. ker. Semmelweis u. 9. szám alatti templomunkban is - örmény szertartás szerinti római katolikus. A misét nagyrészt magyar nyelven celebrálta Kádár Atya, hiszen a hívek ezt szokták meg, ezt értették és szerették.

Ön, a levelében írtak szerint a "magyarországi (katolikus és apostoli) hívek közösségének" kíván énekes misekönyvet kiadatni, hogy közösen együtt imádkozva ünnepelhessük meg az örmény kereszténység 1700 éves jubileumát.

Nagyon szép törekvés. De így, hogy az *Ősi Szent Liturgia* címszó alatt (ami pontos

olvasatban az apostolit jelenti) összeállítanak egy misekönyvet, ezáltal burkoltan hivatalossá teszi a katolikus hívek számára az apostoli rítust. Ezzel nem csinál mást, mint súlyosan megsérti a katolikus hazai örménység vallásszabadságát és félrevezeti a gyanútlan embereket. Vélelmezésemet az is alátámasztja, hogy a misekönyvet dr. Guzsik Tamás anyagából és szerkesztési szempontjainak felhasználásával kívánja megjelentetni, aki szintén elhagyta katolikus vallását és az új egyház alapítója lett.

Ismét hangsúlyozom, a Magyarországi Örmény Egyház létrehozása belügyük. Hazánkban vallásszabadság van. De ahhoz nincs joguk, hogy a katolikus templomunkat elfoglalják, katolikus szertartásunkat megváltoztassák.

Dicséretes lenne, ha Ön és egyházalapító társai - akik nagy százalékban még csak nem is örmények - kialakítanák hitelveiket, a közös hitelveik szerinti szertartást és azt saját anyagi felajánlásaik eredményeként misekönyvben is kiadhatják.

Amennyiben ehhez támogatást kérnek, katolikus keresztény testvéreiktől, akkor ezt nyíltan közölnék.

Csak öntsünk tiszta vizet a pohárba.

Ami pedig az örmény kereszténység 1700 éves jubileumának ünneplését illeti, szintén nem szabad összekeverni a fogalmakat.

Mi, hazai örmény gyökerű katolikusok ugyanúgy büszkék vagyunk őseinkre, kereszténységükre és méltóképpen meg fogjuk ünnepelni azt, mint ahogyan minden évben konferenciát szervezünk és tartunk egyházi témakörben. (Nem kizárt, hogy mi is kiadjuk katolikus misekönyvünket.)

A katolikusok a saját szertartásuk szerint akarják megünnepelni az 1700 éves évfordulót, - saját templomukban - mint ahogy Önök a saját - egyelőre általam ismeretlen rítusuk szerint az ismeretlen imaházukban.

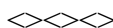
A Szent Év véleményünk szerint nem azt jelenti, hogy Jereván elfoglalja Rómát vagy fordítva és kialakul egy vallás. A Szent Év csak közeledést és békésebb egymás melletti hitélet gyakorlást jelent.

Zavaros a feltehetőleg körlevélként kiküldött levelében említett "Örmény-Magyar Misekönyv és Énektár" közreműködőinek sora is. Ön olyan személyeket említ meg, akik közül mind a bécsi mechitarista főapát úr, mind a kinevezett plébános úr kifejezetten elhatárolódtak ezen új egyháztól és ezt a hazai katolikus egyház tudomására is hozták. Nevük ilyenén felhasználása mások megtévesztését szolgálja.

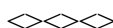
A magam részéről tiltakozásomat fejezem ki ezen félrevezető eljárás ellen, amely alkalmas arra, hogy jóhiszemű embereket megtéveszsen, ugyanúgy, mint a Magyarországi Örmény Egyház felhívása a jövedelemadó 1 %-ának felajánlására. Önöknek nincs joga a hazai "egész örmény közösségünk" érdekeire hivatkozni, csupán egy kis létszámú, számunkra ismeretlen céllal és hitelvek szerint, nagyrészt nem örmény származásúakból alakult csoport érdekében.

Bp. 2000. febr. 7.

dr. Issekutz Sarolta

Lapzártá után értesültünk, hogy az Ararát c. lap 2000. január 31-i dátummal megjelent számában igaztalan, csúnya támadást intézett Szongoth Gábor ellen, a Fővárosi Örmény Klub 1999. december 16-i estjével kapcsolatban. A kérdésre következő számunkban visszatérünk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja az adományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Megköszönjük az eddig hozzánk eljuttatott

adományokat, továbbítjuk azokat. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Hilton fiók: 10100723-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület**

Székhelye:1015. Budapest Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest Pf., 70. Telefon: 201-1011, fax/tel: 201-2401.

Elnök: dr. Issekutz Sarolta, fogadói idő minden szerdán 16-18 óra között.

Erdélyi Örmény Gyökerek - füzetek
A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása havonta megjelenő
kiadványa

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Szerkesztő: Dávid Csaba

Munkatársak: dr. Borszéki Béla, Fancsali János

Szerkesztőség: 1251 Budapest Pf. 70. Tel: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401